

Kako je Rijeka upoznala nogomet

U POVODU PUŠTANJA U PROMET DIONICE ŽELJEZNIČKE PRUGE OD RIJEKE DO KARLOVCA, U LISTOPADU 1873. U RIJECI JE ODIGRANA PRVA NOGOMETNA UTAKMICA U KOJOJ SU NASTUPILI MAĐARSKI I ENGLJSKI INŽENJERI I TEHNIČARI. NA UTAKMICI SU NASTUPILI I DOMAĆI STROJARSKI RADNICI ZAPOSLENI U TVORNICI TORPEDA

Piše **Ferruccio Burburan**

U Rijeku kao grad s posebnim statusom, *Corpus separatum*, unutar Austro-Ugarske Monarhije počeli su u drugoj polovici XIX. stoljeća doseljavati engleski pomorci, trgovci, bankari, inženjeri, industrijalci i obrtnici. Oni su s vremenom osnovali poduzetničko-trgovačku koloniju čiji su predvodnici bili tvorničari Moline i Smith i veletrgovci Haire i Smart. U Rijeku je 1856. došao i engleski inženjer Robert Whitehead, koji je prihvatio posao tehničkog upravitelja poduzeća *Stabilimento tecnico fiumano* (Riječki tehnički zavod), koje je 1872. godine i kupio. Kao partner izumitelja torpeda Giovannija Luppisa, Whitehead je počeo unosnu proizvodnju tog razornog oružja. U tvornici je tada radilo nekoliko engleskih inženjera i tehničara. Oni su u slobodno vrijeme igrali kriket, tenis i nogomet, a bavili su se i konjičkim športom.

Prva nogometna utakmica

Engleski inženjeri i tehničari uskoro su bili angažirani na izgradnji željezničke pruge od Rijeke do Budimpešte. U povodu puštanja u promet dionice od Rijeke do Karlovca, u listopadu 1873. godine u Rijeci je odigrana prva nogometna utakmica u kojoj su nastupili mađarski i engleski inženjeri i tehničari. Na utakmici su nastupili i domaći strojarški radnici zaposleni u Whiteheadovoj tvornici torpeda. U veljači 1877. uspostavljena je stalna trgovačka brodska linija između Liverpoola i Rijeke, koju je održavala kompanija *John Glynn and Son*. Boraveći u riječkoj luci engleski su pomorci igrali nogomet na slobodnim dijelovima pristaništa. Kada nije bilo dovoljno igrača, uključivali su se i Riječani. U zadnjem desetljeću XIX. i u prvim godinama XX. stoljeća u Rijeku su često dolazili i brodovi engleske ratne mornarice. Čim bi se usidrili, odmah su nastojali dogovoriti korištenje nekog pogodnog terena da bi već sljedeći dan mogli zaigrati nogomet, onda nazivan *Foot-*

ball Association. U dogovorima o korištenju igrališta kao i uključivanju riječkih športaša u igru obično bi posredovali britanski konzulat u Rijeci i *Istitut dello Sport* kojim je rukovodio H. Wilhelm Stiller.

Počeci organiziranog nogometa u Rijeci

Mađarska vlada je 1890. godine donijela odluku o uvođenju obavezne nastave tjelovježbe u sve riječke škole. Da se razbije monotonija tadašnje tjelovježbe, u nastavu su uvedeni elementi nogometa. Ta je igra sve više oduševljavala školsku mladež pa se u školama Rijeke i Sušaka počela osnivati školske ekipe. U sveučilišnim središtima tadašnje monarhije, Beču i Budimpešti, nogomet se organizirano igrao pa su se s njim upoznali i riječki studenti koji su ondje boravili. Daljnji poticaj razvoju nogometa u Rijeci dali su engleski pomorci koji su kontinuirano boravili u gradu. Od 1903. do 1914. engleska brodska kompanija „*Cunard Line*” iz Liverpoola održavala je stalnu brodsku liniju od Rijeke do New Yorka. U Rijeci je u to vrijeme praktički bila samo jedna površina pogodna za igranje nogometa. Bilo je to zemljište obitelji Kvassay u dijelu grada poznatom pod nazivom „*Pioppi*” ili „*Pod Jelšun*”, nedaleko od ulaza u tvornicu torpeda *Whitehead & Co*.

Prvi susret Atletico kluba iz Rijeke i Prvog nogometnog i športskog kluba (PNIŠK) iz Zagreba odigran 1905. godine.
Rezultat 4-3 za PNIŠK

Na Sušaku je jedini pogodan teren za igranje nogometa bio u Martinšćici. Prikladna površina, koju su nazivali „*Pod kavun*”, nalazila se na mjestu današnjeg parkirališta brodogradilišta „*Viktor Lenac*”. Tamo bi se improviziralo nogometno igralište, ispočetka s vratnicama od naslaganog kamena, a kasnije od drva. Vratnice nisu bile stabilne, jer je gornja prečka bila nategnuto uže, tako da su se, kada bi lopta pogodila vratnicu, srušila cijela vrata pa je bilo teško prosuditi je li postignut pogodak. Ipak, najvažnije je bilo igrati. Englezi su ponekad, prema kazivanju Nikole Boško-

vića, uz igralište dopremali na kolima bačve piva. Na njima je znalo biti pričvršćeno i veliko zvono koje je označilo svaki postignuti pogodak.

Prvi nogometni klubovi u Rijeci i Sušaku

Zanimanje za nogomet sve je više rastao pa je početkom XX. stoljeća došlo do osnivanja športskih društava u kojima se igrao i nogomet. *Club atletico fiumano (Riječki atletski klub)* osnovan je 20. veljače 1905. Na osnivačkoj skupštini za predsjednika je izabran dr. Eugenio Pazmany, a za tajnika Biagio Dorigo. Dana 14. travnja 1905. Odjel javne sigurnosti Građanskog magistrata odobrio je akt o registraciji, i to za bavljenje gimnastikom, plivanjem, lakom i teškom atletikom i nogometom. Napokon, u nedjelju, 23. travnja 1905. dogovorena je prva utakmica s nogometnom ekipom engleskog parobroda „Slavonia” u vlasništvu brodara „Cunard Line”. Bila je to prva službena i ujedno prva međunarodna nogometna utakmica u Rijeci. U domaćoj su ekipi nastupili Debello, Kniff, Bob, Hojos, Forward, Szemes, Mestre, Hajnal, Kertesz, Mathiasko i Brillante. Kasnije su u igru ušli Diamant, Schoen i Fink. Za momčad F.C. Slavonia nastupili su J. Wilkinson, R. Stewart, W. Roberts, J. Curzen, J. Webber, G. Corlett, G. Skilling, W. Platt, W. Bligh, W. O'Malley i W. Titley.

Prva utakmica je uspjela u svakom pogledu

Utakmica je odigrana na igralištu „Pioppi” odnosno „Pod Jelšun”. U izvještaju s utakmice iz riječkih novina *La Bilancia* od 25. travnja 1905. može se pročitati: *Zanimljiva utakmica izvršno je uspjela u svakom pogledu. Ne vjerujemo da pretjerujemo ako kažemo da je bilo prisutno barem između 500 i 600 gledatelja od kojih je veći dio imao prilike prvi put gledati nogometnu utakmicu. Gledatelji su s puno entuzijazma i emocija pratili pojedine faze utakmice, a dokaz tome su bili kontinuirani povici ohrabivanja, čuđenja i sličnog koji su dolazili iz publike koja je na kraju utakmice bila zadovoljna. Među publikom nalazili su se i neke od najuglednijih osoba, časnici kao i predstavnici raznih sportskih klubova. Čast izvođenja početnog udarca pripala je plemenitoj gospodici kćerci štovanog engleskog konzula gospodina Fabera. U najkraćim crtama, utakmica se odvijala na slijedeći način: nakon što su Riječani odabrali stranu igrališta, započela je igra. Englezi su rijetko uspijevali približiti se vratima naših koji su u obrani igrali vrlo ambiciozno i s mnogo energije. U 26. minuti prvog poluvremena Englezi su, međutim, bili ti koji su nakon žestoke borbe uspjeli doći do jedne lopte koju su plasirali u gol domaćih. To je bilo iz publike popraćeno uzvicima: „bravo”, „eviva”, „eljen”, itd. Riječani su sada još više pritisli i sve češće dolazili pred vrata protivnika. Njihove napade Englezi su uspješno odbijali u čemu se posebno isticao njihov desni bek Stewart, koji je uostalom i u Engleskoj veoma poznat kao odličan igrač.*

Englezi su ipak pobijedili

U nastavku izvještaja iz *La Bilancia* čitamo: *U drugom poluvremenu već se osjećao umor kod oba dvije momčadi tako da su se napadi izmjenjivali čas s jedne čas s druge*

strane. Englezi su uspjeli zabiti još jedan gol. U posljednjim trenucima, Riječani su učinili i zadnji napor da postignu počasni pogodak. Uspjeli su proći i izvanrednog desnog beka, lijevo krilo domaćih uputilo je udarac prema vratima Engleza, ali je lopta fujknula kojih 2 do 3 cm iznad istih. Publika je pomislila da je postignut gol i počela je pljeskati i uzvikivati zbog odlično izvedenog napada Riječana, ali ostalo je 2-0 za Engleze. U cjelini gledano, iako ne stvarno, moralni pobjednici su Riječani kod kojih su se posebno isticali Kertesz, Mathiasko, Diamant, Schoen i Fink. Kod Engleza najbolji su bili Stewart, Titley i Platt. Još bismo dodali koju o sucu utakmice. Ne želimo reći da je bio pristan, ali je činjenica da je stalno svirao prekršaje u korist Engleza, a one koje su oni počinili kao da nije želio vidjeti.

Prvi susret s domaćim klubom

Na sljedećim utakmicama, za *Club atletico fiumano* zagrao je i Fiorello La Guardia, kasnije poznati gradonačelnik New Yorka, koji je od 1904. do 1906. godine u Rijeci bio američki konzularni agent. *Club atletico fiumano* je 3. prosinca 1905. prvi put odigrao utakmicu s jednim hrvatskim klubom. PNIŠK (Prvi nogometni i športski klub) iz Zagreba pobijedio je s 4-3. Zanimljivo je da su im se Riječani revanširali pola godine kasnije, kada su bili bolji u Zagrebu (2-0). Od 1907. godine *Club atletico fiumano* više nije igrao nogometne utakmice, a zadržao je aktivnosti u gimnastici, plivanju i hrvanju. Od tada nogomet u Rijeci igraju članovi *Club sportivo Olimpia*, koji su 1904. osnovali Carlo Colussi, budući gradonačelnik Rijeke, braća Mitrovich, Antonio Marchich, Aristodemo Susmel i Agesilao Satti. Prvu utakmicu s engleskim F.C. *Carpathia* klub je odigrao 8. lipnja 1908. na igralištu u Martinšćici i izgubio 1-3. Međutim, već tjedan dana kasnije *Club sportivo Olimpia* je ubilježilo povijesnu pobjedu protiv momčadi engleskog parobroda F.C. *Brescia* (1-0).

Literatura

1. Burburan, F., Moranjak, Z. (2006). Rijeka nogometa. Rijeka: Grafika Zambelli.
2. Dibenedetto, L. (2005). El balon Fiuman. Milano: vlastita naklada.
3. Bošković, N. (1972). Uspomene na sportsku djelatnost u Rijeci i Sušaku 1906. - 1914. Povijest sporta, 9 (3), 821 - 838.